

עליית נשים לתורה

האם נשים יכולות לעלות לתורה במניין?

מגישה:

מעין מלכיאל

כיתה ח'

אולפנת אמי"ת נגה

מנחה:

הרבנית רחל וכטפוגל

תוכן עניינים

3-4	מבוא
5-8	פרק ראשון עלייה לתורה בחז"ל
9-16	פרק שני פסיקת הלכה
17-19	סיכום ורפלקציה
20-21	ביבליוגרפיה

מבוא

הנושא שאעסוק בו בעבודה זו היא עליית נשים לתורה במניין. הגעתי לנושא זה מאחר שיש הרבה מצוות שנשים לא מחויבות לעשות אך במהלך השנים נשים התחילו להתעניין לקיים הרבה מהן, למרות שפטורות מהן.

בתקופה האחרונה אני חשופה להרבה נשים שהתחילו לעלות לתורה בכל מיני סיטואציות שונות, ובאופן אישי יש לי הרבה חברות שעלו לתורה בבת מצווה, ובשכונה יש בשמחת תורה קבוצות נשים שבהן נשים עולות לתורה.

הנושא מאוד מעניין אותי ואני רוצה להבין ולדעת אם השינוי הזה הוא מותר או לא, האם יש מקרים שבהם הוא בסדר ומקרים אחרים שבהם לא, והאם יש לו בסיס הלכתי.

חשוב לי לעשות סדר בתחום ולברר את השאלות כדי שאדע מה הדבר הנכון, והאם הוא רצוי? כששמעתי על העבודה הסתקרנתי, והחלטתי שזו ההזדמנות שלי לחקור את הנושא. החלטתי להתמקד בנושא של נשים בקריאת התורה, מאחר ואני יודעת שהנושא של קריאה בתורה ועלייה לתורה על ידי נשים נמצא בדיונים כבר תקופה מסויימת ויש דעות שונות ופוסקים שונים שדנים בנושא. לאחר שקראתי קצת על הנושא הבנתי שזהו נושא מאוד גדול, ושלא אוכל להתייחס לכולו ולכן החלטתי להתמקד בנושא של עליית נשים לתורה (ולא להרחיב בנושא הקריאה בתורה). כשקראתי עוד, הבנתי שהנושא של עלייה לתורה הוא מאוד לא פשוט מאחר שהמנהגים של עלייה לתורה השתנו במהלך ההסטוריה ושהוא כולל בתוכו מספר שאלות שיש עליהם מחלוקות רבות. לאור העובדה הזאת, הבנתי שלא יהיה הגיוני להתייחס לכל הנושאים בצורה עמוקה בגדר עבודה זו, ושצטרך לבחור ולהחליט מה רלוונטי יותר מבין הנושאים הרבים שעולים תחת השאלה האם אישה יכולה לעלות לתורה.

לאור זאת החלטתי, בעבודה זו אתייחס לשאלה:

האם נשים יכולות לעלות לתורה במניין?

תחילה אתייחס לעליית התורה באופן כללי, מאיפה הכל התחיל ומה הסיבות לעלייה לתורה. אחר כך נראה מה מקומה של האישה בתוך הנושא, ומה המקורות הקדומים לכך. אזכיר שבמקורות הקדומים המתייחסים למצב שהעלייה לתורה לא הייתה כפי שהיא בימינו והיו שינויים במנהגים. אדגיש שמאחר שהמקורות הקדומים מדברים על עליית שבעה, כלומר עלייה שיש בה שבעה עולים, גם הפרשנים אחר כך מדברים על עליית שבעה ולכן כל העבודה היא על מקרה שבו יש שבעה עולים בשבת. לאחר הבאת המקורות, הסברם ודיונים עליהם, אביא את השינויים שחלו במהלך השנים בנוגע למנהגים של עלייה לתורה. לאחר הבאת השינויים נראה כיצד זה השפיע על האפשרות של אישה לעלות לתורה לפי פוסקים ופרשנים שונים.

בחלקה השני של עבודה נראה את הנושא של עליית אישה לתורה כפי שנפסק להלכה, והסבר על כך. מאחר שהפרשנים על פסיקת ההלכה הם יותר בתקופתינו, אביא אותם בחלק השלישי שבו אתייחס לעליית נשים לתורה כפי שפוסקים ורבנים בימינו רואים אותה. בחלק השלישי אתייחס לכבוד הציבור, מאחר שכבוד הציבור הוא נושא מאוד מרכזי בנושא. בתוך הנושא של כבוד הציבור נראה איך הפסיקה ההלכתית מתקשרת לכך, ומדוע השולחן ערוך והרמב"ם פסקו כפי שפסקו לפי פרשנים מסויימים. לאחר הנושא של כבוד הציבור אתייחס לברכות התורה, וכאן אוסיף שהאפשרות של אישה לברך את ברכות התורה הוא נושא מאוד מסובך שנמצא בדיונים זמן רב ויש עליו הרבה דעות

ומחלוקות ולכן לא הייתה באפשרותי להתמקד בו בעבודה זו בצורה עמוקה אבל כן אזכיר אותו בקצרה.

בסוף החלק השלישי אביא את הבעיה הרעיונית-חברתית שיש בשאלת היתר של עליית נשים לתורה ונראה איך הנושא הזה משפיע על עליית נשים לתורה כיום.

פרק ראשון - נשים בקריאת התורה בחז"ל

את חובת הקריאה בתורה אנחנו לומדים מחז"ל אשר תיקנו זאת בשביל שלא יעברו יותר משלושה ימים בלי קריאה ציבורית בתורה מהמדרש הבא:

דתניא "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים"¹ דרשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים"² כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה³

במשנה הבאה אנחנו לומדים כיצד מחלקים את הקריאה בתורה בימים שבת שני וחמישי ובנוסף גם בימים מיוחדים במעגל השנה:

זה הכלל, כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב, קורין ארבעה.
 ביום טוב, חמישה.
 ביום הכיפורים, ששה.
 בשבת, שבעה.
 אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן, ומפטירין בנביא.
 הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריו.⁴

מהמשנה הקודמת אנחנו מבינים שבשונה מהיום כל עולה היה קורא את החלק שלו בתורה ללא ברכה. את הברכות על התורה העולה הראשון היה מברך בתחילה והאחרון היה מברך בסיום.

בעבודה שלי אני רוצה להתמקד בשאלה האם אישה יכולה להיכלל ולהיות שותפה בעלייה לתורה ובקריאה בה. אוסיף בהערה שבתחילת החלק הזה בעבודה, אתייחס לעלייה בתורה כפי שהיה נהוג בימי חז"ל ובהמשך אביא את השינויים ואתייחס לעליית נשים לפי הנהוג בימינו.

המקור המרכזי בחז"ל שמדבר על עליית נשים לתורה הוא ברייתא במסכת מגילה שבה נאמר: תנו רבנן: הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור⁵

הברייתא מלמדת שמעיקר הדין נשים יכולות לעלות לתורה במניין שבעה, אבל חכמים פסלו את האפשרות ואמרו שלא מביאים את האשה לקרוא ברבים משום כבוד הציבור. בגלל שהברייתא נכתבה בתקופה שתפקידו של העולה היה לקרוא, כשפסלו את האפשרות של אישה לקרוא בעצם פסלו את האפשרות של אישה לעלות בתורה. הברייתא מדברת על מקרה שבו יש שבעה עולים- כלומר לפי מה שלמדנו מהמשנה בשבת בבוקר.

מקור נוסף שקיים בנוגע לעליית נשים לתורה זה תוספתא במסכת מגילה שבה נכתב:

¹ שמות טו, כב
² ישעיהו נה, א
³ בבא קמא דף פב עא
⁴ מסכת מגילה פרק ד' משנה ב'
⁵ מסכת מגילה דף כא ע"א

ההכל עולין למנין שבעה אפילו אשה אפילו קטן. אין מביאין את האשה לקרות לרבים⁶ ההתחלה של התוספתא מקבילה לברייתא, ובהמשך היא מלמדת שאין "מביאין" אישה לקרוא ברבים ללא הבאת טעם. הלשון "מביאין" אינה איסור מוחלט ואף משאירה פתח כלשהו להתיר קריאה על ידי אישה. לעומת זאת הברייתא לימדה באופן נחרץ יותר "אישה לא תקרא" ומביאה את הטעם של כבוד הציבור.

לאחר הבאת המקורות הקדומים בחז"ל על עליית נשים לתורה כפי שהיה נהוג אז, ארצה להתייחס לקשר בין שני המקורות, ולהביא פירושים על הברייתא והתוספתא.

לדעת הרי"א⁷ והרי"ד⁸ התוספתא אומרת שבמצב רגיל שבו יש אנשים שיכולים לקרוא, "הכל עולין למניין שבעה". לדעתם בהמשך התוספתא כשכתוב "אין מביאין את האשה לקרות לרבים" מדובר על מקרה בו יש רק מישהו אחד שיודע לקרוא, והם קובעים זאת לפי המשך התוספתא (ג, יב) שבא נאמר: "בית הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב, ועומד וקורא ויושב, עומד וקורא ויושב, אפי' שבעה פעמים" כלומר הרי"א⁹ והרי"ד טוענים שהתוספתא מדברת על המקרה שהיא מביאה בהמשך, ולפי זה היא מדברת על מקרה שבו אין אף אחד שיכול לקרוא, ומביאים מישהו במיוחד. במקרה כזה התוספתא קובעת שלא יביאו אשה כדי שלא יהיה בולט שאין גבר שיודע לקרוא. מכאן אפשר להבין שלפי התוספתא, אם אכן יש גברים במקום שיכולים לקרוא לדעתם אישה יכולה להצטרף ולעלות גם היא לתורה.

ר' יעקב עמדין⁹ מביא פירוש לברייתא, שמנוגד לפירושם של הרי"א⁹ והרי"ד. לדעתו הקביעה הראשונה: "הכל עולין למניין שבעה" מדברת על מקרה שבו אין שבעה גברים כשרים שיכולים לעלות, והקביעה השנייה: "אשה לא תקרא ברבים מפני כבוד הציבור" מדברת על מקרה שבו המצב רגיל ויש שבעה עולים שיכולים לעלות. כלומר, לדעתו במקרה שבו *חסרים* עולים ואין שבעה גברים שיכולים לעלות אישה יכולה לעלות לתורה, אבל במקרה שבו יש מספיק גברים שיכולים לעלות, אשה לא תקרא מפני כבוד הציבור.

הרב דוד פארדו¹⁰ חושב שאם אישה עלתה מעצמה או בדיעבד היא יכולה לעלות ולא מורידים אותה. הוא סובר כך משתי סיבות. סיבה ראשונה זה בגלל לשון התוספתא: "מביאין", כלומר שאסור להביא את האישה לקרוא ברבים מראש, אבל אם היא עלתה מעצמה או שקיים מקרה אחר שבו בדיעבד אישה עלתה לתורה, לדעתו זה בסדר ולא מורידים אותה. סיבה שנייה היא שכתוב בתחילת הברייתא והתוספתא שאישה כן עולה למניין שבעה, ופסלו את זה רק בגלל כבוד הציבור וגם לפי הפסיקה במגן אברהם אישה חייבת לשמוע קריאה כגברים, אז אם היא כבר עלתה לא צריך להוריד אותה.

הרב מאיר הכהן מרוטנברג¹¹ מביא נוסח אחר לברייתא וכתב: "לשביעי הכל משלימין". לפי ניסוח זה כשהברייתא אומרת שהכל עולין למניין שבעה היא מתכוונת לכך שבעלייה השביעית כולם יכולים

⁶ תוספתא מגילה ג יא

⁷ אור זרוע ב, שפג

⁸ פסקי הרי"ד למגילה (יד הרב הרצוג, ירושלים תשל"א), עמ' רסז.

⁹ הגהות יעב"ץ מגילה כג, א' דיבור המתחיל "אבל אמרו"

¹⁰ חסדי דוד, מגילה ג, ה

¹¹ הגהות מיימוניות, הלכות תפילה יב, יז, ס (חמשת המקורות האחרונים הובאו מתוך המאמר "קריאת נשים בתורה ניתוח הלכתי" של הרב מנדל שפירא)

לעלות אבל לא לשאר העליות. הוא מתייחס רק לחלקה הראשון של הברייתא ולא מזכיר את ההמשך.

עוד בימי חז"ל שינו את המנהגים של העלייה והקריאה בתורה. כעת אתייחס לשינויים האלה ואבדוק איך הם השפיעו על האפשרות של אישה לעלות לתורה.

שינוי אחד הוא שבמקום שרק העולה הראשון יברך את הברכה הראשונה והאחרון את הברכה האחרונה, כל עולה יברך לפני ואחרי הקטע שלו את הברכות. ועל כך הרמב"ם כותב:

והמתחיל לקרות בספר תורה הוא חייב לברך "אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו", וחותרם "נותן התורה". והקורא אחרון שהוא משלים יברך לאחריו "אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו", וחותרם "נותן התורה".

ומה שסדרנו שבזמן הזה יברך כל אחד ואחד לפניה ולאחריה, מפני הנכנסים בבית הכנסת שלא ראו אותו שבירך תחילה, וכשרואין איש אחד שעולה וקורא בלא ברכה יחשבו כי הקורא בתורה אינו צריך ברכה לפניה, וכמו כן הנמצאים בבית הכנסת שראו הראשון שירד ולא בירך ויצאו, ולא ראו אחרון שבירך לאחריה, יחשבו כי אין צריך לברך אחר קריאת התורה.¹²

השינוי השני זה שבמקום שכל עולה יקרא, יש בעל קורא אחד שתפקידו הוא לקרוא את הכל ולהוציא ידי חובה את הציבור.

ומה שנוהגים עתה לקרוא שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמצינו במסכת ביכורים¹³ דתנן כל מי שיודע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מקרין לפניו נמנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שיודע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות¹⁴

כלומר, לומדים ממסכת ביכורים שהיו אנשים שנמנעו מלבוא להביא ביכורים כי מחוייבים במקרא ביכורים ולא כולם ידעו לקרוא והתביישו. ולכן תיקנו שקוראים עבור מי שיודע וגם מי שלא יודע שלא יתביישו וכך התוספות מבין את השינוי לגבי אופן הקריאה בתורה.

לאחר השינויים, בפועל מה שקורה זה שיש בעל קורא אחד שהוא קורא את הכל, ותפקידם של העולים הוא לברך לפני ואחרי כל עליה.

לאור העובדה ששינוי את המנהגים של קריאת התורה בענין הברכות ובעל הקורא, עלו כמה שאלות הקשורות לנושא של עליית נשים לתורה.

דבר ראשון, כאשר חז"ל התייחסו לעליית נשים לתורה מי שהיה עולה היה קורא את העליה שלו. ולכן שחז"ל תיקנו שאשה לא תקרא בתורה משום כבוד הציבור הם בעצם מנעו מאישה את היכולת לעלות לתורה בכלל. אך כיום, השאלה שעולה היא האם מאחר שבימינו התפקיד מפוצל ואשה יכולה לעלות בלי לקרוא (ולפגוע בכבוד הציבור), האם היא בעצם יכולה לעלות לתורה לפי הדין המקורי?. יש מקום לחשוב שכעת יהיה מותר לעלות כיוון שללא קריאה אין פגיעה בכבודם של הגברים.

¹² פירוש הרמ"ם למסכת מגילה פרק ד', א'

¹³ פרק ג', ז'

¹⁴ תוספות בבא בתרא דף טו עמ' א ד"ה "שמונה"

אם גם ללא קריאה בתורה עצמה אלא בעצם העליה לתורה יש עדיין חשש לכבוד הציבור, האם יש מקום לומר שבימינו אין בכך פגיעה בכבוד הציבור? האם הציבור יכול למחול על כבודם ולהתיר לאישה לעלות?

אך, יש עניין נוסף שהשתנה עם הדורות שמעלה שאלה אחרת והוא שבימי חז"ל רק העולה הראשון והאחרון היו מברכים כך שהדין המתיר עליית נשים התייחס לקריאה אך לאו דווקא לברכה. אז שאלה נוספת שעולה לאור העובדה שבימינו כל העולים מברכים על עלייתם בתחילה ובסוף, היא האם לנשים מותר לברך את ברכות התורה אם תעלנה לתורה. מכיוון שעניין הברכה הוא נושא רחב מאד, לא אעמיק במסגרת עבודה זו בשאלה האם נשים יכולות לברך את ברכות התורה (לאחר שכבר בירכו במסגרת התפילה בבוקר) אך ניגע בכך כפי שהנושא עולה בפוסקים שאביא כעת (מבלי להתחקות אחר המקורות והדעות בנושא של אישה בברכת התורה בזמן קריאת התורה).
כעת אביא את דעתם של כמה פוסקים על עליית נשים לתורה בעקבות השינויים שחלו במנהגי קריאת התורה.

תחילה, אביא את דעתו של הר"ן על הרי"ף:

הכל עולין למנין שבעה ואפילו אשה ואפי' קטן. פי' עולין להשלים קאמר ולא שיהו כולם קטנים ולא נשים דכיון דלאו בני חיובא נינהו לא מפקי לגמרי. ולפום עיקר דינא נמי שאינו מברך אלא הפותח והחותם אשה וקטן אין קורין ראשון ולא אחרון משום ברכה לפי שא"א לקורין האחרים שיצאו בברכתם ומיהו השתא דתקון רבנן שיברכו כולם אשה וקטן קורין אפי' ראשון ואחרון וכיון דקורין ודאי מברכין מידי דהוה אקטן דמפטיר בנביא ומברך ברכת הפטרה¹⁵
הר"ן כותב שלפני ששינו את מנהגי הקריאה, אישה הייתה יכולה לעלות רק באמצע ולא בעלייה הראשונה או האחרונה. כי ברגע שיש את העולה הראשון והאחרון- הם מוציאים ידי חובה את כל העולים שבניהם כי הם אלה שמברכים את קריאת התורה. לדעתו אישה לא יכלה בתקופה ההיא לעלות לעלייה הראשונה או האחרונה כי למרות שהיא יכולה להצטרף לקריאה, היא לא יכולה להוציא ידי חובה בברכה. לדעתו בגלל שבתקנה המקורית של קריאת התורה לא כתוב כמה יקראו, ולא משנה כמה יקראו אלא העיקרון שלא יעברו שלושה ימים בלי לימוד תורה בציבור, לכן ברגע שיש גבר אחד כשר שמוציא ידי חובה, השאר זה סוג של תוספת ואישה יכולה להצטרף ואף לברך. משמע שבימינו בגלל שכל עולה מברך לפני ואחרי העליה שלו הר"ן טוען שאישה יכולה לעלות לכל העליות- בתנאי שיש לפחות גבר אחד כשר שמברך.

כעת אביא את דעתו של המאירי בנושא:

יכול להשלים הקריאה על ידי אשה או קטן אבל לא שתעשה כל הקריאה ע"י אשה וקטן ויש מי שמפרש שלא נאמרו הדברים אלא בזמן שהיו קוראין אמצעיים בלא ברכה ואשה יכולה לקרות באמצע אבל עכשו שכלן מברכין אין אשה קוראה כלל וכן הדין נותן שהרי היאך תברך והיא פטורה¹⁶

המאירי סובר אחרת מהר"ן. לדעתו לפני השינוי במנהגי קריאת התורה אישה הייתה יכולה לעלות לעליות האמצעיות שבהן לא הייתה ברכה ולהצטרף לעולים. אך הוא טוען שלאחר השינוי במנהגים,

¹⁵ הר"ן על הרי"ף מגילה יג א
¹⁶ המאירי על מגילה כג א

אישה לא יכולה לעלות כלל כיוון שאישה פטורה מקריאת התורה והיא לא יכולה לברך ולהוציא אחרים, ולכן לדעתנו בימינו אישה לא יכולה לעלות לתורה.

פרק שני - עליית נשים לתורה בהלכה

נראה כעת את הסוגיה כפי שנפסקה להלכה. נשים לב שהפוסקים דנים בעליית נשים לתורה על בסיס השינוי, כלומר לפי זה שיש בעל קורא אחד והעולים מברכים אך גם התייחסו למנהג הראשון לפני השינוי והזכירו אותו.

הרמב"ם התנגד לעליית נשים לתורה וכתב במפורש: "אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבור"¹⁷. הוא לא הזכיר את חלקה הראשון של הברייתא הכוללת את הנשים במנין העולים, כנראה כי לא חשב שיש לכך השפעה מעשית בימינו ולכן אין צורך להזכיר את זה.

כתב בעל השולחן ערוך:

הכל עולים למנין ז' אפי' אשה וקטן שיודע למי מברכין אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבור:
הגה: ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים אבל לא שיהיו כולם נשים או קטנים¹⁸

רבי יוסף קארו מצטט את הברייתא אך בניגוד לרמב"ם הוא מביא גם את חלקה הראשון של הברייתא: "הכל עולים למנין ז'
הרמ"א מוסיף על דבריו ופוסק שאישה וקטן יכולים לעלות לתורה, אבל בתנאי שלא כל העולים הם נשים או קטנים. נשים לב ללשון הרמ"א שאישה יכולה להצטרף למנין "הקרואים", כלומר יכולה לעלות אך לא לקרוא. הם לא מתייחסים לנושא הברכה.

לאחר שראינו את פסקת ההלכה ברמב"ם ובשולחן ערוך, אתייחס כעת לפסיקה לעליית נשים לתורה כפי שפוסקים בימינו אנו, תקופה בה נשים בקיאות ולמדניות ומבקשות לעלות לתורה. אזכיר שהפוסקים מתייחסים לעלייה לתורה כפי שנהוג בימינו, אבל מסתמכים בדעתם ופסיקתם על מקורות קדומים יותר, שבחלקם המנהגים עדיין לא השתנו ומי שהיה עולה היה קורא ולא בהכרח מברך.

¹⁷ משנה תורה, הלכות תפילה יב, יז
¹⁸ שולחן ערוך או"ח רפב, ג

הנושאים שאתייחסם אליהם משפיעים על הפסיקה בימינו הם "כבוד הציבור" בימינו, ברכות התורה על ידי אישה (בקצרה) והנושא שהוא העניין הרעיוני-חברתי, שהוא לאו דווקא עניין הלכתי נטו אך הוא משפיע על פסיקת ההלכה.

כבוד הציבור

הנושא של כבוד הציבור עולה בצורה מאוד חזקה בברייתא, והוא בעצם הסיבה שבגללה חז"ל פסקו שנשים לא יכולות לעלות לתורה. הניסוח של חז"ל היה אישה לא תקרא בתורה, מה שאז היה רלוונטי גם לעלייה בגלל שמי שהיה עולה היה גם קורא. בימינו, מי שעולה לא קורא אבל בכל זאת בחרתי להתייחס לנושא של כבוד הציבור מאחר שזה נושא מאוד מרכזי, ואי אפשר שלא להתייחס אליו כשמדברים על הנושא של עליית נשים לתורה.

הסיבה המרכזית לכך שאישה לא יכולה לעלות לתורה כפי שנראה בפוסקים היא הבעיה של כבוד הציבור. כמו שראינו בחלק הראשון חז"ל פסלו את האפשרות של אישה לעלות רק מהסיבה הזו ולא הזכירו כלל סיבות אחרות, ולכן בחלק זה אביא פסיקות ודעות שמדברות בעיקר על הנושא של כבוד הציבור, וגם אתייחס בקצרה את הנושא של הברכות כן לנושא נלווה של שיקולים רעיוניים-חברתיים.

אביא מספר הסברים שמציעים כיצד ניתן להבין את הפגיעה בכבוד הציבור עליה מדברת הברייתא. הרב מנדל שפירא במאמרו¹⁹ מציע שני הסברים לאיסור לקריאת נשים משום כבוד הציבור. דעה אחת היא שאם אישה תעלה לתורה היא תבייש את הגברים שאינם יודעים לקרוא. מאחר שבתקופה ההיא מעמדה של האישה היה נמוך ולא היה מקובל שנשים ידעו לקרוא, ולכן אם אישה הייתה עולה לתורה וקוראת הגברים שלא יודעים לקרוא היו מתביישים כי "אפילו אישה" יודעת לקרוא והם לא. בעיה שנייה שהוא מציע על אותו עיקרון היא מראית עין לאנשים מבחוץ שאם אישה תעלה לתורה זה יראה כאילו אין גברים במקום שיודעים לקרוא, כי אם מביאים אשה לקרוא בתורה למרות שהיא במעמד חברתי פחות גבוה זה כנראה אומר משהו על הגברים באותו מקום והם כנראה לא יודעים לקרוא וזה גנאי לכבודו של הציבור.

הרב חיים נבון²⁰ מוסיף כיוון דומה שבגלל שהגבר הוא זה שנמצא יותר בבית כנסת כיוון שהוא חייב במניין, הבעיה של כבוד הציבור נובעת מכך שאם אישה, שהיא זאת שמגיעה פחות לבית כנסת עולה לתורה זה מראה משהו על הגברים במקום. הוא חושב שזה יכול להיראות כאילו הגברים שהם אלו

¹⁹"קריאת נשים בתורה: ניתוח הלכתי" הרב מנדל שפירא קישור למאמר-

<https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/cdnmedia.toravoda.org.il/wp-content/uploads/2016/06/%D7%A7%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%AA-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%94-%D7%A0%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%97-%D7%94%D7%9C%D7%9B%D7%AA%D7%99-%D7%9E%D7%A0%D7%93%D7%9C-%D7%A9%D7%A4%D7%99%D7%A8%D7%90.pdf>

תרגום מתוך כתב עת:

M. Shapiro, "Qeri'at ha-Torah by Women: A Halakhic Analysis", The Edah Journal 1.2 (2001): 1-52.

²⁰קישור למאמר-

<https://www.etzion.org.il/he/halakha/studies-halakha/philosophy-halakha/public-torah-reading-women>

האישה והמצוות שיעור 6, קריאת התורה לנשים. מתוך האתר "תורת הר עזיון"

שאמורים לבצע את המלאכה מתרשלים בתפקידים ולא כשירים ומסוגלים לעשותה, וזה גורם לפגיעה בכבודו של הציבור.

הרב יהודה הרצל הנקין²¹ חושב שהפגיעה בכבוד הציבור היא שאם היה אפשרות להעלות נשים לתורה, הגברים היו מתעצלים. הגברים למדו לקרוא בתורה כדי שיהיו אנשים שקוראים בתורה בשביל שלא יהיה מצב שלא יהיה שבעה עולים שיכולים לקרוא, ואם היו מתירים לנשים לעלות לתורה הגברים היו מתעצלים ללמוד בידיעה שיהיה מישהו שיחליף אותם, ומכך נוצרת הפגיעה בכבוד הציבור.

מחילה על כבוד הציבור

לאור ההסברים שראינו כעת, יש לשאול האם הציבור יכול להחליט שהוא מוחל על כבודו ומאפשר לנשים לעלות לתורה ובכך לשנות את הפסיקה בימינו?

הדעות השונות מתחלקות לשתי קבוצות עיקריות. הקבוצה הראשונה היא אלה האוסרים לגמרי למחול על כבוד הציבור. לדוגמא, הרב יואל סירקיש כותב: "...אלא הדבר פשוט, כיון שכך תקנו חכמים דחששו לכבוד ציבור, אין ביד הציבור למחול".²² וגם בהמשך, בהקשר של מינוי ש"ץ כתב:

דאין פירוש מפני כבוד הציבור שהוא כנגד כבודם לפני בני אדם, שתועיל בו מחילת הציבור. אלא פירוש שאין זה כבוד הציבור שישלחו לפניו יתעלה מי שאין לו הדרת פנים להליץ על הציבור. דאף לפני מלך בשר ודם אין שולחין להליץ על הציבור, אפילו אם הוא חכם גדול, אלא אם כן שהוא בעל צורה ויש לו הדרת פנים שנתמלא זקנו, כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא...וכן אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבור...דגנאי הוא לצבור.

בעל הבית חדש אוסר לגמרי למחול על כבוד הציבור כי לדעתו מאחר שחכמים חשבו שיכולה להיות פגיעה בכבודו של הציבור וחששו לכך הציבור לא יכול להחליט שהוא מוחל.

הקבוצה השנייה היא אלה שמתירים במקרים שבהם הדבר מוצדק. לדוגמה הבית יוסף כותב: "אם רצו הציבור למחול על כבודם נראה שהרשות בידם"²³. לדעתו אם הציבור רוצה למחול על כבודו, הוא יכול.

כבוד הציבור כמושג זמני שמשנתנה לפי התקופה בה חיים

טיעון שהעלתי בנוגע למושג כבוד הציבור הוא שזה מושג זמני שיכול להשתנות והוא מתקיים לפי התקופה בה אנו חיים.

הרב מנדל שפירא שהזכרנו לעיל מעלה את הדעה הזו ומביא כמה דוגמאות והוכחות ממקרים אחרים לכך שבאמת יש בסיס לטענה זו. הרב דניאל שפרבר גם מסכים עם טענה זו ומפרט עליה בספרו "דרכה של הלכה"²⁴.

הרב מנדל שפירא והרב דניאל שפרבר טוענים שאם כבוד הציבור הוא אכן מושג שמשנתנה לפי התקופה שבה אנחנו חיים הוא כבר לא רלוונטי בעניין של עליית נשים לתורה. הם טוענים שמאחר שמעמדה של האישה עלה מאוד בשנים האחרונות, היא עושה הרבה מאוד דברים שהיא לא הייתה עושה פעם, ברוב המקומות היא לא נחשבת פחות משכילה או מכובדת מהגברים, ואף גבר לא ירגיש

²¹ שו"ת בני בני חלק ד', ג

²² הרב יואל סירקיש, בית חדש, טור אורח חיים סי' נג סעי' ב ד"ה ואין ממנין.

²³ הבית יוסף או"ח נג, וכתב.

²⁴ "דרכה של הלכה, קריאת נשים בתורה: פרקים במדיניות פסיקה", הרב פרופסור דניאל שפרבר הוצאת ראובן מס ירושלים.

מבזזה או ייפגע מכך שאישה תעלה לתורה. לפי זה לדעתם בימינו במקומות שבהם באמת כבוד הציבור כבר לא רלוונטי וגברים לא ייפגעו מכך שאישה תעלה לתורה, הציבור יכול להחליט שהוא מעלה נשים לתורה כי הם לא נפגעים מכך.

ראש ישיבת איתרי הגאון הרב שלמה פישר זצ"ל פסק שבמקום שבו זה לא נחשב פגיעה בכבוד הציבור להעלות נשים לתורה מותר לנשים לעלות לתורה ולברך.²⁵ (נאמר מפי חתנו, הרב ברוך קהת)

לעומתם, האחים פרימר במאמר שהם כתבו על ספרו של הרב שפרבר²⁶, טוענים שמסקנה זו לא נכונה, ושהבעיה של כבוד הציבור היא לא בעיה שיכולה להשתנות עם הזמן ועצם הבעיה היא שנשים לא יכולות לעמוד במרכז אירוע ציבורי כי זה לא צנוע וזה פוגע בכבודו של הציבור, כך שלפי טענה זו זה לא מושג שיכול להשתנות והוא תקף גם בימינו.

לדעת הרב הנקין²⁷ הבעיה שאליה חז"ל התכוונו בכבוד הציבור בהקשר של עליית נשים לתורה הוא לא שזה יראה שהגברים לא יודעים לקרוא ואז זה יפגע בכבודו של הציבור אלא שזו בעיה של עצלות. לדעתו השיקול של חז"ל לאסור עליית נשים לתורה מפני כבוד הציבור הייתה כי הם חשבו שאם תהיה אופציה לנשים לקרוא בתורה, הגברים יתעצלו ללמוד למרות שזה דבר חשוב שידעו, ואז יצא מצב שהגברים לא ידעו לקרוא את קריאת התורה כי הם מתעצלים ללמוד מפני שהם יודעים שתמיד הנשים יוכלו לקרוא ולכן הם לא לחוצים ללמוד כי הם יודעים שלא יהיה צריך אותם לקריאה וזה מה שיוצר את הפגיעה בכבוד הציבור. הרב הנקין טוען שמאחר ששינו את המנהגים בקריאת התורה, ובימינו יש קורא אחד שתפקידו לקרוא את הפרשה, כבר לא קיימת הבעיה שגברים לא ילמדו איך לקרוא את הפרשה וזה יגרום לפגיעה בכבוד הציבור כי גם ככה הם לא צריכים לדעת איך לקרוא ובכל מקרה יש מישהו אחד שקורא בשבילם. לפי זה הרב הנקין אומר שהטיעון של כבוד הציבור כבר לא רלוונטי בימינו לאחר ששינו את המנהגים בעליות ולכן מבחינת העניין של כבוד הציבור לדעתו אין בעיה שנשים יעלו לתורה ואף יקראו.

לפי המהר"ם מרוטנברג יש לדחות את הבעיה של כבוד הציבור בשעת הדחק. הוא מביא דוגמא: ועיר שכולה כוהנים ואין בה [אפי'] ישראל אחד נ"ל דכהן קורא פעמיים ושוב יקראו נשים דהכל משלימי למנין ז' אפי' עבד ושפחה וקטן (מגילה כ"א, ע"א) וונהי דמסיק עלה אבל אמרו חכמי' לא תקרא אשה בתורה מפני כבוד הציבור היכא דלא אפשר ידחה כבוד הציבור מפני פגם כהנים הקוראים שלא יאמרו בני גרושות הם.²⁸ במקרה זה המהר"ם מרוטנברג מתיר עליית נשים מהעלייה השלישית לשביעית כדי שלא יטילו ספק בייחוסם של הכוהנים.

הבנת היחס של בעל השולחן ערוך והרמב"ם לכבוד הציבור כמושג משתנה

²⁵ בדברים שנשא הרב ברוך קהת לזכר חתנו-

https://www.youtube.com/watch?v=bRDJ_aE5930

²⁶ "עליית נשים לתורה: בעקבות דרכה של הלכה מאת הרב פרופסור דניאל שפרבר" קישור למאמר: <https://asif.co.il/wpfb-file/7-pdf-29> מתוך כתב עת דרישה 2, התפרסם באתר אסיף.

²⁷ שו"ת בני בני חלק ד', ג

²⁸ שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד סימן קח.

כמו שראינו הרמב"ם כותב שאישה לא יכולה לעלות לתורה, הוא מתייחס רק לחלקה השני של הברייתא וכותב שאישה לא יכולה בציבור מפני כבוד הציבור. גם השולחן ערוך כתב כמו הרמב"ם וכתב שאישה לא עולה בציבור מפני כבוד הציבור אבל לעומתו הוא הזכיר את חלקה הראשון של הברייתא.

למה הרמב"ם לא הזכיר את חלקה הראשון של הברייתא, ומדוע השולחן ערוך כן? איך זה משפיע על דעתם ועל פסיקתם? נראה ששאלות אלו משפיעות על הפסיקה בימינו.

ר' בן ציון אבא שאול²⁹ שאל מדוע אם אישה לא עולה לתורה יש סיבה להזכיר את העובדה שהכל עולין למניין שבעה, והתעניין מדוע השולחן ערוך הזכיר את זה כשהוא כתב את ההלכה. על כך הוא עונה שלדעתו הרמב"ם הזכיר את החלק הראשון של הברייתא למרות שזה לכאורה כבר לא היה רלוונטי, כי כנראה לדעת השולחן ערוך יש מקרים מסויימים שבהם אין חשש מכבוד הציבור ובהם אישה כן יכולה לקרוא, נגיד במקרה שמדובר במשפחה אחת ואין שום פגיעה בכבוד הציבור בכך שראשת המשפחה קוראת. לכן לדעת ר' בן ציון אבא שאול השולחן ערוך הזכיר את החלק הראשון של הברייתא בשביל להראות שבמקרים מסויימים אכן יש אפשרות להעלות נשים לתורה ושזה לא איסור גמור בגלל הבעיה של כבוד הציבור. הוא מסכם וכותב שלדעתו לאור זאת שהשולחן ערוך הזכיר את החלק הראשון של הברייתא יש מקום לבדוק את זה ולברר איך זה מתקשר אלינו והאם זה מאפשר להעלות נשים לתורה במקרים מסויימים.

הרב הנקין (לעיל) כותב דבר דומה על אותו עיקרון. הוא כותב שהרמב"ם העתיק רק את החלק האחרון של הברייתא, כי הוא לא חשב שצריך להתייחס לחלק הראשון מאחר שהוא לא משנה כלום, כי מאחר שלדעתו אין שום מקום לעלות נשים בתורה בימינו הוא לא היה צריך להזכיר מה היה מותר או אסור פעם. לעומת הרמב"ם, השולחן ערוך לדוגמה כן מעתיק את החלק הראשון של הברייתא וכמוהו עוד כמה וכמה פוסקים. וכאן הרב הנקין שואל למה, כי הרי בספרי הלכה לא מעניין אותנו מה פעם היה או איזה שיקולים היו פעם, אלא מה צריך לעשות בימינו בלי יותר מידי סיבוכים אלא יותר במפורש ובמדוייק, ולכן בספרי ההלכה כתוב רק דברים שמשפיעים על ימינו, שרלוונטים לנו. לכן הרב הנקין שואל, מדוע הם הזכירו את החלק הראשון של הברייתא "הכל עולין למניין שבעה" אם בימינו אין מקום להעלות נשים לתורה? על כך הוא עונה שכנראה לדעתם כן יש מקום כלשהו לעליית נשים לתורה, שאם הם בכלל טרחו להזכיר את החלק הראשון של הברייתא ולהביא אותו זה סימן שלדעתם אולי כן יהיה זמן כלשהו או שיש מקרים שבהם אישה יכולה לעלות לתורה אחרת הם הרי בכלל לא היו מזכירים את זה כמו הרמב"ם שלא חשב שנשים יכולות לעלות לתורה ולכן הוא לא הזכיר את החלק הראשון של הברייתא.

ברכות התורה

בימינו בגלל שהעלייה שונה ממה שהיה פעם, מי שעולה צריך גם לברך. ולכן יש עניין נוסף לברר בשאלת עליית נשים לתורה בימינו מעבר לנושא של כבוד הציבור והוא האם נשים יכולות לברך בעלייתן לתורה.

יש כאלה שסוברים שאישה לא יכולה לברך את ברכות התורה מכמה סיבות.

²⁹ ר' בן ציון אבא שאול, ספר אור לציון, תשובות ב: הלכות פסוקות - או"ח א

הראשונה, אם מתייחסים לברכות התורה כברכות שמברכים על כך שקוראים בתורה, אם אישה לא חייבת בקריאת התורה קיימת בעיה שהיא תברך, כיוון שכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם.

אך בעניין זה ראינו לעיל בדברי הר"ן שכיום, דווקא בגלל שכולם מברכים, אישה יכולה לברך כיוון שהגברים יכולים לצאת בברכתם של גברים אחרים שעולים לתורה (מספיק לצאת פעם אחרת בברכה ולא בכל השבעה).

למרות זאת יש כמה שחושבים שהברכות שמברכים על הקריאה בתורה, הן ברכות של שבח והודיה לקב"ה, ולא ברכות שמברכים על עשיית המצווה.

כשחז"ל כתבו את הברייתא וסברו שהכל עולין למניין שבעה, מי שהיה עולה היה קורא, אבל העולים הראשונים והאחרונים גם היו מברכים. בברייתא בחלק הראשון כתוב שכולם עולים, ולא מוזכר שום דבר לגבי זה שאפשר רק לחלק מהעליות או רק בעלייה ספציפית ולכן לפי רוב הפוסקים בחלק הראשון של הברייתא מדובר על כל העליות- גם על עליות שבהם מברכים. בחלק השני לא מוזכרת שום בעיה חוץ מכבוד הציבור, לא מוזכר שום דבר לגבי היכולת או אי היכולת של נשים לברך את ברכות התורה. לכן, ניתן להבין שלפי חז"ל פשוט לא קיימת בעיה שאישה תברך את ברכות התורה ולכן לא התייחסו לכך.

הרב הנקין דן ארוכות בשאלה האם אישה יכולה לברך את ברכות התורה כשהיא עולה או שברכות התורה מונעות ממנה לעלות. הוא מביא פוסקים רבים ודעות שונות ובסופו של דבר מגיע להחלטה וכותב:

סוף דבר לע"ד נקטינן כדעת רוב רובם של ראשונים שאשה יכולה להוציא גברים בברכות קריאת התורה ושלא כדעת הר"ן.³⁰
 כלומר, לאחר הבאת פוסקים רבים ודיונים רבים בנושא, לדעתו אישה יכולה לעלות לתורה.

נגעתי מעט בנושא של ברכות התורה על ידי נשים בקריאת התורה אך הנושא רחב מאד ואין אפשרות בהיקף עבודה זו להיכנס לנושא זה יותר לעומק ויש מה להרחיב בו.

נראה כעת שיקולים נוספים שהזכרתי לעיל בשאלת עליית נשים לתורה בימינו והם השיקולים הרעיוניים-חברתיים. כלומר, גם אם יתברר שבאופן הלכתי אכן מותר להעלות נשים לתורה ויש לכך בסיס הלכתי, קיימת שאלה נוספת חשובה: האם באופן רעיוני ותרבותי להעלות נשים לתורה מכמה סיבות.

דבר ראשון זה שמאחר הרפורמים והקונסרבטיבים נוהגים גם להעלות נשים לתורה וגם עוד הרבה דברים שלא מבוססים בכלל הלכתית קיים חשש שזה יגרום לאנשים להתבלבל ולחשוב שמה שהם עושים זה בסדר או שדברים אחרים מותרים גם הם, או שיחשבו שאנחנו עושים משהו שלא מתאים לעשות ושאינו לו אישור הלכתי.

³⁰ עיין הערה 27

בעניין זה הרב עובדיה יוסף כותב: "למעשה, כיום שישנם רפורמים הרוצים לשנות ולקלקל, להשוות נשים לגברים, יש להמנע מלהעלות נשים כדי להתרחק מהם וממעשיהם הרעים והמקולקלים. ולא שמענו ולא ראינו מעולם שאשה עולה לתורה".³¹

ברוח דומה, כותב הרב דב ליאור:

חז"ל לא תיקנו לנשים להוציא ספר תורה לקרוא ולברך ולכן הברכות הן ברכות לבטלה. גם איש כשמברך זה רק משום כבוד הציבור כתקנת חז"ל שהרי כבר בירך ברכות התורה ולנשים אין תקנת חז"ל. סתם לקרוא לבד מתוך ספר תורה כשר אין בזה בעיה, אבל היום מי שדוגל בקריאת התורה בציבור לנשים זה רק הרפורמים. בחורה שיש לה יראת שמים אמיתית שלא תלך אחרי דברים כאלו.³²

הרב ליאור מתייחס כאן לנושא הברכות, נושא שהתייחסתי אליו לעיל. אך הוא לא מסתפק באיסור עליית נשים לתורה בגלל הברכות לבטלה ומוסיף שיש בכך מדרכם של הרפורמים ומכיוון שלא ראוי ללכת בדרכם זוהי סיבה נוספת לאסור עליית נשים לתורה.

בדומה לכך כותב הרב הנקין (לעיל) שלדעתו הבעיה בימינו להעלות נשים לתורה היא לא בגלל כבוד הציבור, אלא בגלל שזה "פתח למתבוללים" כלומר, לדעתו עליית נשים לתורה לא בעייתית מבחינה הלכתית, אבל היא כן בעייתית מבחינה חברתית. הרב הנקין חושב, שאם יאפשרו עליית נשים לתורה זה יהיה מעבר מאוד חד, כי הרי עד היום לא היה נהוג שנשים קוראות בתורה והוא חושש שזה יגרום להתפרקות ההלכה והתפוררות העולם הדתי כי אם יראו ש"פתאום" אשה יכולה לתורה יתחילו להתיר עוד הרבה דברים שאין להם בסיס הלכתי והם אסורים.

הרב מנדל שפירא³³ חושב אחרת וכותב:

ההשלכות לעניין קריאת נשים בתורה ברורות: צריך להכריע את הספק הממשי בעניין זה לצד המכליל, לא המבדיל. החוששים מפני "מדרון חלקלק", שיוביל לפגיעה במרקם העדין של חיי הקהילה חוששים רק לעתים נדירות מהאפשרות הפוכה, שהתנגדות לדחף ההלכתי לקבל ולתת "נחת רוח" לציבור גדול ככל האפשר, עלולה להוביל לניכור והתרחקות של הרבה אנשים שיחסם לדת רציני וכן, מהקהילה האורתודוקסית.

סיבה נוספת שבגללה אולי לא מתאים להעלות נשים לתורה היא שקיימת מסורת ארוכת שנים שבה לא היה מקובל היה להעלות נשים לתורה וחלק גדול מהיהדות מבוססת על שמירת המסורת והקפדה על מנהגי אבותינו, ולכן איך ניתן לאפשר להתחיל מנהג חדש שאבותינו לא ראו ולא שמעו עליו? כלומר, איך אפשר להחליט בכל כך מעט זמן לעשות מהפך ולהתיר משהו שבמשך אלפי שנים לא היה מקובל ושאסרו לעשותו לאחר פסיקות רבות ודיונים של רבנים גדולים.

³¹ ספר משיעורי מרן עמ' קנא.

³² הרב ליאור באתר "ישיבה", קישור: <https://www.yeshiva.org.il/ask/8965>

³³ עיין הערה 19

הרב הנקין כותב³⁴ על כך שמבחינה חברתית זה שלא נהוג בימינו שאשה עולה לתורה, ושלא רואים בשום מקום בעבר שאשה עלתה לתורה. מאחר שהרבה מהיהדות מבוססת על מנהגים שעברו מדור לדור ועל המסורת, הרב הנקין חושב שאי אפשר להעלות נשים לתורה. לכן למרות שהרב הנקין חושב שמבחינה הלכתית עקרונית אין בעיה שנשים יעלו לתורה הוא אוסר זאת בגלל הבעיות החברתיות שהדבר יוביל אליהן וכן ההתחשבות במסורת.

בעיה נוספת אפשרית שאפשר להעלות בעליית נשים לתורה היא העובדה שיצטרכו לערבב בין נשים לגברים בבית הכנסת. בשביל שנשים יוכלו לעלות לתורה ולברך במיניין גברים יהיה צורך להוריד מחיצות ולבטל את ההפרדה בבית הכנסת בין נשים לגברים, או לכל הפחות שהנשים ייכנסו לעזרת הגברים כדי לעלות לתורה.

האחים פרימר כותבים כך בנושא זה:

הסחת דעת מינית – קבוצה זו טוענת ש"כבוד הציבור" מתייחס לחשש של הסחת דעת עם אופי מיני. קבוצה גדולה זו של פוסקים מובילים סוברת שלא ראוי, ולא מכובד, ליצור חשש של התנהגות מינית בלתי הולמת בהקשר של טקס ציבורי – תפילה בציבור או קריאת בית הכנסת הוא מקום שבו אנו מנסים לקדש את התורה – בלי שיש בכך צורך. מחשבותינו; יש ניסיון מיוחד להימנע מכל הסחת דעת מינית. רמת הצניעות בבית הכנסת אמורה להיות מחמירה יותר ממקומות אחרים – כפי שעולה בפירוש מהדרישה למחיצה. הצבת אישה במרכז העניינים בטקס דתי ציבורי מעלה חשש גדול להסחת דעת מינית, ולכן התנהלות כזו אינה ראויה ואינה נחשבת כבוד הציבור, ויש להימנע מכך, אלא במקרה של צורך גדול. גישה זו מיושמת לפי חלק מהפוסקים, לא רק במקרה של עליית נשים לתורה, אלא גם בטקסים נוספים, כמו קריאת מגילה, אמירת קידוש, או אמירת ברכת המזון בציבור.³⁵

עניין נוסף שעולה כטיעון חברתי מביא הרב ריסקין שכותב כך:

מעבר לנקודות ההלכתיות שהועלו לעיל, יש להוסיף: חז"ל לא ראו את תפקידי השנים והגברים כשוויוניים אלא כמשלימים - זה משלים מה שלא צריך ולא יכול להתבצע ע"י זה, וזו מוסיפה וגומרת מה שזה אינו יכול לבצע... המשפחה וקיומה עמדו במרכז הדאגות של חז"ל, ונגד עיניהם עמדה העובדה שהאישה היא זו המעניקה חיים, היא היולדת והיא המניקה. גם אם מטלות אלו אינן תמיד מוחלטות ובלעדיות, בכל זאת נקבעו ההלכות על פי הרוב ועל פי הטבע. תמורות ושינויים בניהול חיי המשפחה, כגון (בגיל הנישואין, בכניסתן של נשים למעגלי העבודה, התארכות תוחלת החיים ובשל כך היווצרותן של שנות הפנאי לאחר עזיבת הילדים את הבית, ועוד) אין בכוחן להצביע על שינויים הכרחיים במטלות ההלכתיות שעל

³⁴ שו"ת בני בני חלק רביעי, ב

³⁵ "נשים, קריאת התורה ועליות" הרב אריה אברהם פרימר והרב דב פרימר
<https://www.ise.bgu.ac.il/faculty/kalech/judaism/Aliyot%20Wmn%20Heb%20Published.pdf>

תורגם על ידי עטרה סנובל מתוך כתב עת-

"Women, Keri'at haTorah and Aliyyot," Aryeh A. Frimer and Dov I. Frimer, Tradition, 46:4 (Winter, 2013), 67-238

גברים ועל נשים. משום כך, למשל, איננו עדים לנהירה, אפילו של נשים למדניות, לקבל על עצמן יותר חיובים- כגון, תפילה בציבור וקריאת התורה בציבור יום יום, ולא רק בשבת. לכן המסקנה הינה שההלכה עדיין עומדת בעמדתה, שכל מי שאינו מחוייב בדבר לא יכול להוציא את המחוייבים ידי חובתם.³⁶

הרב ריסקין בעצם אומר שהסיבה לכך שחז"ל חשבו שאישה לא תקרא בציבור היא בין השאר בגלל שהם חילקו את תפקידי הנשים והגברים לפי היכולות של כל אחד, וכשהם החליטו שאישה לא תקרא היו לכך טעמים מעבר לעניין של כבוד הציבור, אלא טעמים מגדריות וסיבות אלו עדיין תקפות.

בחלק זה ראינו שיקולים חוץ הלכתיים שמשפיעים על פסיקת ההלכה. ראינו שיקולים של התבוללות ובלבול בין מותר לאסור, חשש ל"מדרון חלקלק", שיקול של מסורת ישראל ושיקול של ערבוב בין נשים לגברים. מצד אחד אלו לא שיקולים הלכתיים טהורים אבל מצד שני אין להתעלם משיקולים אלו.

---

³⁶ הרב שלמה ריסקין, 'עליית נשים לתורה', תחומין כח, תשס"ח, עמ' 262

פרק סיכום

בחלק הראשון של העבודה ראינו ממתי התחילו את מנהג הקריאה בציבור, ומהם הסיבות לכך. אחר כך ראינו איך אישה נכנסת לתוך הנושא, ומהם המקורות הקדומים בנוגע לאישה בעליית התורה. בעקבות המקורות, ראינו דעות שונות על כוונתם של הברייתא והתוספתא וראינו מספר רעיונות כיצד ניתן להבין את המקורות הקדומים. לאחר מכן ראינו את השינויים שבוצעו בימי חז"ל בנוגע למנהגי קריאת התורה, וראינו איך זה משפיע על הנושא של עליית אישה לתורה, איזה דברים עדיין רלוונטיים, איזה כבר לא ומה נוסף. בפרק השני ראינו את פסיקת ההלכה בקצרה. ראינו מה דעתו של השולחן ערוך על עליית אישה לתורה ומהי דעתו של הרמב"ם. בפרק השלישי והאחרון הבאתי את פסיקת ההלכה בימינו. תחילה ראינו את הנושא המרכזי שבעצם המקורות הקדומים הביאו, שהוא כבוד הציבור. ראינו דעות שונות של מה כיצד ניתן להבין את הפגיעה בכבוד הציבור, ובעקבות כך האם בימינו הבעיה עדיין רלוונטית ומאיזה בחינות. לאחר מכן עדיין בתוך הנושא של כבוד הציבור, ראינו כיצד פסיקתם של הרב"ם והשולחן ערוך קשורה לבעיה של כבוד הציבור. לאחר מכן עברנו לעיין בנושא הברכות בקצרה. בסוף התייחסות לפסיקת ההלכה בימינו עברנו לנושא הרעיוני חברתי שנמצא בנושא של כבוד הציבור וראינו כיצד הוא משפיע על פסיקת ההלכה בימינו. בסופו של דבר הבנתי מעבודה זו שמבחינה הלכתית, הרבה חושבים שאין בעיה שאישה תעלה לתורה בימינו במניין מעיקר הדין. אבל בכל זאת בגלל הנושאים החברתיים, שאי אפשר להתעלם מהם, בסופו של דבר הרוב חושבים שעדיין לא ניתן לאפשר לנשים לעלות לתורה. אומנם מאחר שהרבה חושבים שמבחינה הלכתית אישה יכולה לעלות לתורה מעיקר הדין, אלו שחושבים שבמקרים שבהם הבעיות החברתיות לא תקפות, אישה יכולה לעלות לתורה, למשל בבית במנין של המשפחה.

במהלך הסיכום החלטתי לראיין דמות רבנית שתספר לי מה היא נוהגת ומה דעתה בנושא של עליית נשים לתורה. בחרתי לראיין את הרבנית שלומית פיאמנטה, אשת הלכה שהיא ר"מית במדרשת מגדל עוז ומנהלת אתר "משיבת נפש" (מענה לשאלות בהלכה על ידי נשים) וכאן אביא את הראיון.

איזה קשר יש לך לקריאה בתורה - האם את קוראת, עולה, מה קיים ביישוב שלך?

אני חלק מקבוצת נשים שהקימה קריאת נשים בתורה ביישוב שלי. אנחנו נפגשות אחת לכמה שבתות, מתפללות יחד וקוראות את הפרשה. אני קוראת בדרך כלל (למרות שאני לא מוזיקלית, כי אין מספיק קוראות) ואני עולה בלי ברכות כי אין לנו כמובן מניין. בשנים הראשונות לא קיבלנו תמיכה רשמית מהיישוב לא יכולנו להשתמש לא במבנה ציבורי ולא בספר תורה של בית הכנסת, היינו מביאות ספר מיישוב אחר וקוראות בבית פרטי. עם הזמן כשהכירו אותנו והבינו שאנחנו לא נגד מה שקיים אלא רק רוצות להוסיף מקום של קרבת ה' עבורנו, קיבלנו אישור לקרוא במבנה ציבורי עם ספר תורה מכאן.

איך את נוהגת?

אני עולה כאמור בלי ברכה. יש לנו נוסח שאנחנו אומרות, שמבוסס על פסוקים וחלקי תפילה.

למה את בוחרת לנהוג כך?

הייתי מאוד רוצה לעלות עם ברכות, אני מאוד מחוברת למשמעות של ברכות ולתוקף הדתי שהן נותנות למעשים שאני עושה. אבל אני מקפידה על ההלכה, והברכות תוקנו לאמירה בקריאת התורה בציבור, ונשים לפי ההלכה הן לא ציבור - אז אני לא יכולה לברך.

יש כאלה שנמנעות מלברך ברכות התורה בקימה בבוקר כדי שיוכלו לברך אותן בעליה לתורה - אני בוחרת לא לנהוג כך כי בעייתי בעיני לא לברך ברכות התורה כשאני קמה ומתחילה את היום. בנוסף, כדי שהשיטה הזו תעבוד צריך גם להתכוון בברכת "אהבה רבה" שלפני קריאת שמע שהיא לא תוציא אותי ידי חובת ברכות התורה, וזה כבר ממש עקום בעיני. אני מעדיפה להתפלל כמו שצריך ובכוונה מלאה ולוותר בצער על הברכות בעליה לתורה.

מאחר שאת קוראת, איך את קוראת - איך את מתמודדת עם הבעיה ההלכתית של הקריאה?
להבנתי אין בעיה הלכתית באופן שבו אנחנו קוראות. לא הייתי עושה זאת אם היתה בעיה הלכתית.
האם את חושבת שיש מקום לנשים כן לקרוא בתורה בציבור, והאם היית רוצה לקרוא ולעלות? למה?

אני לא קוראת בתורה בציבור, כלומר בנוכחות גברים, כי אין מניין כזה אצלנו. אם היה מניין כזה, שהיה מתנהל בהקפדה על ההלכה - מחיצה, שליח ציבור גבר במקומות שזה נחוץ לפי ההלכה וכו' - הייתי שמחה להשתתף בו ולקרוא בתורה. למדתי היטב את ההלכה לגבי זה ואני יודעת שיש אפשרות לנהוג כך, לפי דעות מבוססות. יש אפילו עדיפות הלכתית למניין משתף כזה על פני קריאה בקבוצת נשים כמו זו שאני משתתפת בה - כי בעצם מבחינה הלכתית הקריאה שלנו לא נקראת קריאה בציבור, אז יוצא שבשבתות בהן אני קוראת בתורה אני לא מקיימת את מצוות ההשתתפות בקריאת התורה בציבור... (שלפי רוב הדעות אנחנו הנשים לא חייבות בה, אז זה לא נורא, אבל ברור שהייתי מעדיפה לקיים אותה).

אם האיסור הוא חברתי - האם לדעתך בעתיד יהיה מותר? האם האיסור מהצד חברתי ייפתר?
אני לא יודעת מה יהיה, העתיד נוהג להפתיע. אבל אני חושבת שלא יהיה אפשרי להמשיך במצב של פער גדול בין העולם הרחב שבו נשים שותפות בכל והנשיות שלהן לא מגבילה אותן מלהיות חלק מהדברים החשובים, לבין עולם התפילה בו הן עדיין בקושי יכולות לקחת חלק פעיל. אני חושבת שהפער הזה גורם להמון נשים להרגיש שהתפילה היא לא שלהן, לא חשובה עבורן, לא שייכת לעולמן. התפילה היא "של בנים". וכדי לשנות את זה צריך לבטל את המגבלות החברתיות, בהדרגה ובזהירות, ועם הקפדה על ההלכה.

רפלקציה

במהלך העבודה גיליתי שאני נהנית לעשות דברים שהם לא חובה (כמו עבודה זו) כשאני מתעניינת בנושא, ושאני מסוגלת לעבוד הרבה שעות כשמשוה מעניין אותי. נהנתי מהרגשת הסיפוק הגדולה ברגע שאני מצליחה לפתור בעיה כלשהי שהסתבכתי בה. גיליתי איך לפתוח מקורות בצרה יעילה, להבין אותם וכיצד לכתוב בצורה ברורה ומובנת. למדתי במהלך העבודה מתי צריך לכתוב בנימוק ומתי צריך להרחיב ולפרט.

מה שאתגר אותי במהלך העבודה זה מאחר שיש בנושא הרבה מאוד נושאים ותתי נושאים לעיתים לא ידעתי למה להתייחס ולמה לא, והרבה פעמים נתקעתי על נושאים שלא ידעתי אם להוסיף או לא. היו מספר פעמים שהתחלתי לכתוב על נושא מסויים ואז לאחר שכבר כתבתי עליו די הרבה הבנתי שהוא לא רלוונטי לנושא שבו בחרתי להתמקד ושאני צריכה להוריד אותו ולכתוב על נושא אחר מהתחלה. זה היה מאוד מתסכל ומייאש והרבה פעמים לא ידעתי מאיפה להמשיך.

אתגר נוסף שהיה לי זה שמאחר השינויים שבוצעו במהלך השנים במנהגי קריאה ועלייה לתורה, לא כל מה שהיה רלוונטי פעם רלוונטי גם לימינו. חלק מהדברים שהיו רלוונטים פעם לעלייה בימינו כבר לא רלוונטים ולכן היו מקרים שבהם חשבתי שמשוה רלוונטי לימינו התברר כמשוה שרלוונטי רק לקריאה, או שלא רלוונטי בכלל ואני צריכה להוציא אותו.

למרות כל האתגרים והקשיים שהיו לי במהלך העבודה בסך הכל נהנתי מאוד, למדתי הרבה דברים גם בנושא שבו בחרתי וגם באופן כללי על עולם ההלכה ועל עצמי. כתיבת העבודה הייתה מאוד מספקת בשבילי וגרמה לי להבין שכל עוד ממשיכים ומתאמצים אפשר להתגבר על כל הקשיים שיש בדרך.

ביבליוגרפיה

- שמות טו, כב
- ישעיהו נה, א
- מסכת מגילה פרק ד' משנה ב'
- תוספתא מגילה ג יא
- מסכת מגילה דף כא ע"א
- מסכת בבא קמא דף פב עא
- תוספות בבא בתרא דף טו עמ' א ד"ה "שמונה"
- אור זרוע ב, שפג
- פירוש הרמ"ם למשנה מסכת מגילה פרק ג', ז; פרק ד', א'
- משנה תורה, הלכות תפילה יב, יז
- פסקי הרי"ד למגילה, עמ' רסז.
- שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד סימן קח.
- המאירי על מגילה כג א
- הגהות מיימוניות, הלכות תפילה יב, יז,
- הר"ן על הרי"ף מגילה יג א
- בית יוסף אורח חיים נג
- שולחן ערוך או"ח רפב, ג
- בית חדש, טור אורח חיים סי' נג סעי' ב ד"ה ואין ממנין.
- הגהות יעב"ץ מגילה כג, א' דיבור המתחיל "אבל אמרו"
- חסדי דוד, מגילה ג, ה
- ר' בן ציון אבא שאול, ספר אור לציון, תשובות ב: הלכות פסוקות - או"ח א
- ספר משיעורי מרן עמ' קנא.
- שו"ת בני בני חלק ד', ג
- שו"ת בני בני חלק ד', ב'
- "דרכה של הלכה, קריאת נשים בתורה: פרקים במדיניות פסיקה", הרב פורפסור דניאל שפרבר הוצאת ראובן מס ירושלים. (2007)
- הרב שלמה ריסקין, 'עליית נשים לתורה', תחומין כח, תשס"ח, עמ' 262
- "קריאת נשים בתורה: ניתוח הלכתי" הרב מנדל שפירא, תרגום מתוך כתב עת:
M. Shapiro, "Qeri'at ha-Torah by Women: A Halakhic Analysis", The Edah
Journal 1.2 (2001): 1-52
- קישור למאמר

<https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/cdnmedia.toravoda.org.il/wp-content/uploads/2016/06/%D7%A7%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%AA-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%94-%D7%A0%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%97-%D7%94%D7%9C%D7%9B%D7%AA%D7%99-%D7%9E%D7%A0%D7%93%D7%9C-%D7%A9%D7%A4%D7%99%D7%A8%D7%90.pdf>

- הרב ליאור באתר "ישיבה", קישור: <https://www.yeshiva.org.il/ask/8965>
- "נשים, קריאת התורה ועליות" הרב אריה אברהם פרימר והרב דב פרימר
<https://www.ise.bgu.ac.il/faculty/kalech/judaism/Aliyot%20Wmn%20Heb%20Published.pdf>
 תורגם על ידי עטרה סנובל מתוך כתב עת- "Women, Keri'at haTorah and Aliyyot," Aryeh A. Frimer and Dov I. Frimer, Tradition, 46:4 (Winter, 2013), 67-238
- הרב חיים נבון, קישור למאמר-
<https://www.etzion.org.il/he/halakha/studies-halakha/philosophy-halakha/public-torah-reading-women>
 האישה והמצוות שיעור 6, קריאת התורה לנשים. מתוך האתר "תורת הר עציון"
- אריה פרימר ודב פרימר- "עליית נשים לתורה: בעקבות דרכה של הלכה מאת הרב פרופסור דניאל שפרבר" קישור למאמר: <https://asif.co.il/wpfb-file/7-pdf-29> מתוך כתב עת דרישה 2, התפרסם באתר אסיף.
- הרב ברוך קהת על חתנו הרב שלמה פישר-
https://www.youtube.com/watch?v=bRDJ_aE5930